ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ *ԹԻՒ 126*

20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1913

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Թուրքիոյ համար տարեկան՝ 40 դհկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.— Մէկ թիւ՝ 1 դհկ.։—Արտասահմանի՝ տար. Ֆր. 10. վեցամս. 5.— Վճարումնք կանխիկ են։

ՀԱՍՑԷ.— Կաթողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5. Պայրամ փողոց 5, Կ. Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK
Péra, 5 Rue Baïram 5
Constantinople

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— 1.— Արձագանգ կը հրատարակուի Շաբաթ օրերը։ 2.— Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ անպատճառ կամ նոյնութեամբ հրատարակել իրեն ղրկուած ու և է յօդուած։ 3.— Կեղծանունով ղրկուած յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրութեանս։ 4.— Ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր։ 5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէտք է գրուած ըլլան թուղթին մէկ կողմը միայն։ 6.— Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւնք կը կատարուին։ 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անհրաժեշտ երկու դահեկանի նամականդրոշմ ի միասին ղրկել։

ՏՊԱՐԱՆ Կաթողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5։ Տպարանս ըստ ամենայնի ճոխ և ի վիճակի է որ և իցէ տպագրական գործոց համար։ Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցմունք, գիրքեր, տետրներ, հրաւիրագիրներ, քարդեր, քարդ-ադրէսներ, մահազդներ, ևլն., ևլն.։ Գիները անմրցելի կերպով աժան են։ Գեղեցկագիտական ճաշակի և տպագրական մաքրութեան կողմանէ յաճախորդները անտարակոյս գոհ պիտի մնան։

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Երրորդ տարի — 20 Դեկտեմբեր 1913 — Թիւ 126

«Սրբազան Քահանայապետն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Արձագանգ շաբաթաթերթը շարունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կատարել, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար Սրբազան Հայրն սրտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաթերթը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ Կարդ. Մէրի տէլ Վալի, առ Անձն. Տ. Պօղոս Պետրոս ԺԳ. Թերզեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ 23 Նոյեմբերի 1912, թիւ 60780 թուահամարաւ:

Դէպքեր եւ Սկզբունքներ

Բ.

ՃՇՄԱՐՏՈԹԻՒՆՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

Ամէն բան ազատ մակդիրով պսակելու մարմաջը՝ օրուան մեծ շարժումին եղաւ եւ է տակաւին՝ որքան ալ անոր անդրադարձերու անստուգութիւնը թմրեցուցած ըլլայ զայն առժամաբար։ — Ազատ միտք, ազատ տպագրութիւն, ազատ դպրոց, ազատ խիղճ, ազատ սէր, ազատ կրօնք։ — Ո՞ւր կը տանի այս։ — Մարդն իր ազատութեան մակոյկին վրայ նստած կը յառաջանայ աշխարհիս ծովու վրայէն, ուր կրճերու հովերն փոթորիկ կը սպառնան շրջելու մակոյկն, ծովամոյն կործանելու զայն եւ անոր ապաւինողներն. եթէ առջեւն չառնուի։ Ասոր համար հարկաւոր է ղեկ, *հարկաւոր է* հակակշռող *կեդրոնաձիգ* ծանրութիւն, *մին* խելքը՝ *միւսն* կամքը *կառավարելու համար անոր բռնելով ամէն կերպ փոթորիկի դէմ։ — Ո՞րն է ղեկը, ո՞րն է հակակշիռը.* ղեկն է ճշմարտութիւնն *որ մարդուս* խելքը *կ'ուղղէ եւ* խելք *կ'ըսուի գրաբարի մէջ նաւակին այն մասը ուր ղեկն է զետեղուած.* հակակշիռն է բարութիւն *որ սրտին կը յատկացուի եւ սիրտը մարդուս կեդրոնն է՝ նշանաւոր կամքին։ Ճշմարտութեամբ եւ բարութեամբ ազատութեան նաւակը ուղիղ կը քալէ եւ հաւասարակշռութիւնը կը պահէ. կը քալէ ապահովաբար ու կը հասնի զարգացման նաւահանգիստը։ — Եւ այսպէս դրէք* ազատ *մակդիրին քով* ճշմարիտ *կամ* բարի *վերադիրներն ալ, կամ երկուքը մէկտեղ, եւ դուք ապահոված էք ամէն բան, ազատութիւնն ալ, ազատութեան սահմաննե-*

րըն ալ։ Ազատ միտք կամ գաղափար կ՚ըսու՞ի․ դրէ՛ք քովը ճշմարիտ մակդիրն․ և ո՛հ ճշմարիտ գաղափարի բնական իրաւունքն է ազատութիւնը․ ազատ տպագրութիւն կ՚ուզու՞ի, դրէ՛ք քովն բարի մակդիրն և ճշմարտութեան ու բարութեան ամենամեծ գործիչն կ՚ըլլայ տպագրութիւնը․ ազատ դպրոց կ՚ուզէ՞ք, դրոշմեցէ՛ք զայն ճշմարիտ և բարի անուամբ եւ ահա ճշմարտութեամբ ու բարութեամբ ուսուցման և դաստիարակութեան շաւղին մէջ ապահոված կ՚ըլլաք մարդկային զարգացումի խանձարուրը։ Ազատ խիղճ կը պահանջէ՞ք, ըրէք որ նա բարի ալ ըլլայ և դուք արդարութեան և իրաւունքի դատը ապահոված կ՚ըլլաք։ Ազատ սէ՞ր ալ կ՚ուզէք վայելել՝ սրբացուցէք զայն բարութեամբ և դուք ընկերութեան հիմն՝ ընտանիքը գորովանքի, հաւատարմութեան ու վստահութեան նուիրատուն մը կ՚ընէք։ Վերջապէս կրօնքն ալ կ՚ուզէք որ ազատ ըլլայ․ թո՛ղ ճշմարիտ ըլլայ և դուք յանուն ազատութեան կրօնքի առաքեալներ կ՚ըլլաք։— Ահա մէկ հատիկ միջոցը մարդն խաղալիկ չընելու յախուռն ազատութեան մը անխելք ու անկշիռ մակոյկին՝ կրից և չար ձգտումներու փոթորկին դիմաց։ Մարդուն ամէն շարժումներն երբ մարդկային են՝ մտքէ ու կամքէ կախում ունին, և երբ միտքն ճշմարտութեան ղեկով և կամքը բարութեան կշիռով կառավարուած են, այն շարժումներն մարդկային են և միանգամայն ուղիղ ու արդար, որ ըսել է մարդավայել։ —Ուսումնասիրենք այս անգամ ճշմարտութեան ղեկը, պահելով ուրիշ անգամու բարութեան կշիռը, և տեսնենք թէ ինչպէս ճշմարտութեամբ ազատութիւնը ապահով և վստահելի կ՚ըլլայ, իսկ ազատութեամբ ճշմարտութիւնը զարգացումի միակ գործիչն է։

Ե՞րբ է որ ճշմարտութիւնն ազատութեան կաշկանդումն կրնայ նկատուիլ․ երբ չէ հասկցուած հիմնովին թէ ի՛նչ է ճշմարտութիւն և թէ նա ազատութեան հարկաւոր, անպայման սահմաններէն մէկն է։ — Ճշմարտութիւնն՝ երբ իրօք ճշմարտութիւն է՝ հարկ մի է բնական՝ և ո՛չ կաշկանդում, սահման մի է եւ ո՛չ բանտ։ Յիշեցէ՛ք անցեալ անգամուան ըսածս․ ազատութիւնն գետ մի է, որ գետափ ունենալու է երկու կողմէն՝ չյորդելու համար։․ այդ ափերն են ճշմարտութիւն մէկ կողմէն, բարութիւն միւս կողմէն․ երբ ասոնց մէջէն և ուղղութեամբը քալէ գետն՝ չի կրնար վտանգաւոր ըլլալ այլ բարեբար։ — Ի՞նչ է ուրեմն ճշմարտութիւնը, հարցում մը, որուն մարդկութիւնը ինքիրմէն չէ կրցած լիովին պատասխանել՝ մինչեւ որ չեկաւ Ան, որ կրցաւ ըսել թէ ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութիւն եւ կեանք, որուն մարդ չգիտի կարենայ պատասխանել Անկից հեռանալով։ — Նախապաշարեալի խօսք չէ ըսածս․ մարդկային մտքի պատմութիւնը մէջտեղ կեցած է․ քըննեցէ՛ք զանիկայ եւ տեսէ՛ք թէ խեղճ մարդկային միտքը այս հարցման առջեւ ո՛ր աստիճանի իրարանցումի մէջ գտնուեր է։ Անհնարին է բոլոր պարբերութիւններն մի առ մի քննել, մէկ երկու գլխաւոր բաժանում կ՚ամփոփէ ամբողջը։ — Մէկ դպրոցը զգայարանաց մէջ փակեց ճշմարտութիւնը (Դեմոկրիտէս)․ ուրիշ մը գաղափարաց մէջ (Պղատոն), ուրիշ մը երկուքին մէջ (Արիստոտէլ)։ — Առաջինը միտքը կապեց, զգայարանք մը դարձուց զայն, անոր ալայքը բեռնաւորեց և միտքն ինկաւ վար գետնաքարշ, բնազդումէ տարբերութիւն չունէր։ Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը․ անել փապուղիներու, մութ անցքերու մէջ ինկածի պէս պառաւ յուսահատ միտքը․ «Զգայարանաց ճամբաներն նեղ են, անցք չկայ ճշմարտութեան հասնելու համար» (Եմբիտոկլէս)։ Ուրիշ մը, «խորունկ ջրհորի մը մէջ է թաղուած, ըսաւ, ճշմարտութիւնը, հետեւաբար մարդուս դիւրամատչելի չէ․ ուստի միաբերան աղաղակեց այս դպրոցը՝ չկայ մարդ մը որ գիտուն կամ իմաստուն կարենայ ըսուիլ։— Գաղափարաց մէջ փակելով ուզեց ալացք մը տալ ճշմարտութեան՝ երկրորդ դպրոցը․ բայց այնքան օդային ըրաւ որ նա նօսրցաւ, թուլցաւ, եթերացաւ և ցըրուեցաւ ու չի բռնուեցաւ և միտքն ապուշ ապուշ սկսաւ նայիլ Սկեպտիկութեան մէջ և ըսել թէ ճշմարտութիւն չկայ․ այն մտքի քուն

է, մութ է չորս կողմերնիս (*Անաքսագորաս*)։ *— Երրորդ Դպրոցը կրնար ազատել միտքը իր նաւաբեկութենէն՝ բայց ան ալ միտքն չատ տալով երբեմն և երբեմն տարկային, մէկ ծայրայեղութենէ միւս ծայրայեղութեան մղեց, աջ ու ձախ զարկաւ միտքը՝ զայն խորտակելու վտանգով և ըսաւ ասոնցմէ մէկը (Թէոփրաստէս).* Ճշմարտութիւնը այս երկրի վրայ բուսնելիք տունկ չէ. *և Սոկրատ.* Ինչ որ մեզմէ վեր է, մեզի համար չէ։ *Ի՞նչ պատճառաւ մեզ համար չէ. Քրիստոսի գալստենէն առաջ ուրիշ ազգ մ'ալ կար, ուրիշներու նման մարդիկներէ կազմուած, և սա վստահաբար կ'ըսէր թէ ճշմարտութիւնն ունի. Հրէից ազգն էր այն. նա միացած էր Աստուծոյ և անոր առաջնորդութեամբ կը յառաջանար դէպ 'ի Քրիստոս։ Ահա այս ազգին իմաստունն պատճառը կու տայ թէ ինչո՞ւ ճշմարտութիւնն միւս ազգաց անմատչելի էր.* «Միամիտ սրտով փնտռեցէ՛ք զանիկայ, վասնզի անոնք կրնան գտնել որ զայն չեն փորձեր եւ կը յայտնուի անոնց որ չեն թերահաւատիր, վասն զի մոլար խորհուրդները Աստուծմէ կը բաժնեն»:

Ի՞նչ ըրաւ վերջին դարերու փիլիսոփայութիւնը՝ երբ ուզեց ինքնավար, ինքնիշխան ըլլալ։ — Նորոգեց նոյն և կատարելապէս նոյն սխալները, մտքի միևնոյն պարբերութիւնները։ — Նիւթապաշտն ցամքեցուց միտքը և զարգացնելով հանդերձ նիւթական արհեստները և գրական գիտութիւնները՝ փակեց միտքը անձուկ, նեղ ծակի մը մէջ, ուր խեղդուելու ստիպման հասաւ եւ աղաղակեց Jouffroy*ի հետ.* «Փիլիսոփայութիւնը, որ ըսել է մարդկային բանականութիւնը շատ նեղ փակուած է, ուր հեղձամուղձ ըլլալու վտանգի մէջ է»: — *Ասոր օգնութեան հասնիլ ուզեց բանապաշտը. բայց անոր ինքնապաշտութիւնը* ցնորք մը *նկատեց* զճշմարտութիւնը, մտքի բանաստեղծութիւն *ըրաւ* զփիլիսոփայութիւնը *և ըստ Վոլդէրի* օրուան մոտան, *որ չարունակ կը փոխուի։ Ի՞նչ եղաւ ասոր հետեւանքն. ահաւասիկ ինչ կ'ըսէ իրենցմէ մէկը.* «Հին փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ ուրիշ լաւագոյն բանի մը չենք հանդիպիր, բայց եթէ խեղաթիւր կարծեաց, խելացնորմանց, հակասութեանց, սխալներու, ծաղրելի գաղափարներու Լաբիւրինթոսի մը, որ պտուղ է յոդդոդուն եւ մոլեգին դատողութեան եւ ասոր համար շատ ծանր յոգնութենէն ետք միայն կարելի է մի քանի հազուադէպ ճշմարտութիւն գտնել հոն» (Thommase Reid)։

Դժբախտաբար չի միայն այս՝ տեսականին մէջ և ահաւասիկ ճշմարտութիւնը վտարուեցաւ աշխարհէ. անիկայ՝ կարծիք է, *ըսուեցաւ ...* բացարձակ ճշմարտութիւն չկայ *աշխարհի վրայ, ուրեմն ազատ ենք ուզածնիս ըսելու, ուզածնիս մտածելու, ուզածնիս գրելու։ — Մանաւանդ սուտ ըսելն հաւասարապէս կարեւոր է ըստ Լուտերի՝ ինչպէս ճշմարիտը (տես.* Denifle *Լուտեր և լուտերականութիւն էջ.* 138 *Իտալ. թարգ.) եւ հրամանն տուաւ ստելու Վոլդէր, ուզածն քալեցնելու համար։* — Աստուած մարդուս բառ, խօսք տուած է ըսելիքը, միտքը ծածկելու համար (Talleyrand) — *և առաջ երթալով՝ ստելու արհեստը իմաստութիւն կոչուեցաւ.* «Միտքն կեղծել իմաստութեան բովանդակութիւնն է, այն խիտ մացառն է որ մեծ մարդկանց դիտաւորութիւնները կը ծածկէ, տեսակ մը մտային ամօթխածութիւն է որ մեզ սփոփել կու տայ մտածմանց մերկութիւնը (Bacon)։ *Ո՞րքան մարդկութիւն այսչափ յոգնելու էր գտնելու համար թէ ինքն ստելու համար ստեղծուած է, ստութեամբ գործելու է, ստութեամբ ապրելու. վե՛րջը. յուսահատ մեռնելու համար։*

(Շարունակելի)

ՋԱՎԱԼԼԸ ԷՀԱԼԻ!

Թահիրի ստամբոլա կիտէր վէ մասալը պաշընա կէչէր։ Գալէմինի ալարագ, էօնիւնտէքի քեազըտա չէօյլէ պիր պագար վէ քէնտի քէնտինէ.

— Օ տէյիլ ամմա, պու կիւն նէ՞ իյճատ իսէպիլիրիմ։ Խաթրընա պիր չէյ կէթիրէմէ-տիյինատէն, գալէմինի եիւքսէքտէ թութմըշ գալըր։

— Ֆագաթ հէր կիւն իշուն տէ քէնտի-լերէ պիր բուհման գայթակղութիւնը իյճատ իթմէք տէ գօլայ տէյիլ տիր...։ Լաքին նէ՞ եարարսըն, ատէթ պաթթալ օլմալը տէյիլ... գարիլերիմ օ քիւչիւք ուայուրմա հիքեայէ-լերտէն չօղ մահզուզ օլույօրլար, հէր վագրթ օ կիպի հիքեայէլեր իսթէյօրլար... ծնսրզ իշթահլարը աչըլմալօր...։ Մութլագա ծնլարտան պիր զէվզ տույուեօրլար...։

Տահա քեաղրա պէմ պէյազ տուրույօրար։

— Պու նէ՞ սանաաթ տըր. տօղրուսը, հէր կիւն իշուն հագիկաթա պէնզէր օլան պիր եալան ուայուրմագ բէք տէ գօլայ տէյիլ տիր...։ Ֆագաթ նէ՞ եարարսըն, մայիշէ-թիմի թէմին իթմէք լազըմ տըր, չօլուգ չօ-ճուղըմ վար տըր... իշթէ պու սէպէպէ մէպնի տէ պու պէրպատ կաղէթանդն բուհ-պան ալէյհինատէ օլան զըսմընդն թահրիրինի տէրիւհտէ իթմէյէ մէճպուր օլմուշըմ...։

Եաք եալընդզ օլտուղը հալտէ պաշլար կիւլմէյէ։

— Եօգ, իշթէ պու թուհաֆ տըր...! մէզհէպ հագգընտա հիչ պիր քէլիմէ պիլէ պիլմէտիյիմ հալտէ... Մեզհեպ մուհարրիրի օլտուղրմ պէնիմ տէ խօշրմա կիտիյօր...։ Եանըլմազսամ իլք հաղորդութիւն ալմըշըմ կիպի կէլիյօր խաթրըմա, Ֆագաթ օթուզ սէ-նէտէն պէրի հիչ պիր քիլիսայա այագ պատ-մամըշըմ... գաթիէն քարոզ իշիթմէմիշիմ... հիչ պիր քահանայ իլէ տէ կէօրիւշմէմիշիմ...։ Պունընլա պէրապէր, հէր կիւն տէ եինէ հէմ մէզհէպ հագգընտա վէ հէմ տէ բարաղլարա տայիր մէպալէյէր, իտապէրլէր իճատ իտէ-պիլիյօրըմ...։ Սանաաթ օլտուղտան սօնրա պէօյլէ օլմալը...։ Էլ վէրիր արթըզ, էբէյի-ճէ էյլէնտիմ... տէ՛ պագալըմ, հէյլէ պու կիւն իշուն պիր գայթակղութիւն չարէտինէ պագալըմ...։

Մուհարրիր գալէմինի էլինտէն պրագը, պաշընը իւքի էլէրի արասընա ալարակ,

— Ախլագա դարշը պիր հիքեայէ... պու տէֆա տա եէնի պիր չէյ օլմալը... հէր տէ-ֆասընտա տա բարաղըն պիրի ճիւպպէյի սը-յըրմըշ... վէ... իլէ գաչր վէրմիշ... խա-պերլերի էհէմմիյէթսիզ գալը։ Պու կիւն տէ պիր բարա մէսէլէսի սթալըմ մէյանա...։ Եվվէթ, պու ֆիքրիմ էյի տիր։

Դալէմի թէքրար էլինէ տալը։

— Մէսէլէնին մահալը վուգուի նէ՞րէսի օլաճագ տըր...։ Թապիի Իթալիա տահա միւնասիպ տիր, քի՞մ կիտիպ տէ թահզրզ ի-տէճէք...։

Պունա գարար վէրտիքտէն սօնրա, պաշ-լար հազմայա,

— «Բօմա մուհապիրի մախսուսրմրզ-տան».

— Ծիլվագը, Բօմատա մուխապիրիմ հօգ տըր, Ֆագաթ նէ՞ զարարը վար...։ Պու ահ-մադ կաղէթա գարիլերի օլտուգճա, հէր տիւրլիւ եալանը եութարրմագ միւմքին տիր։ Հէյլէ չու պիզիմ մուհապիր նէ՞ տէյօր, պա-գալըմ...։

«Իթալիա թեմլեհինին պիրինտեն... իշար օլունցրդրնա կեօրէ»։

— Պունտա ինանմայաճագ պիր չէյ հօգ տըր, չիւնքի Իթալիասա բէք չօղ թեմլեր մէվճուտ տըր...։ Ֆագաթ քիմ Իթալիայա գասար կիտուպ տէ մէսէլէյի թահգիգ իթ-մէք քիւլֆէթինատ պուլընաճագ տըր։

Եինէ տէվամ իտէր,

«Դաթօլիքլերին վինցանլարընը ալթիսթ իտեպիլենեք պիր մահիյեթի հայիզ օլան... պիր բարա մեսելեսի վագը օլմուշ տըր...։

— Պուլարմ, տէյիլ մի...։ Զօղլարը վար տըր քի պիր էսէրի զասաֆ նէթիճէսի օլմագ իւզրէ մէզհէպ աճընընրլար...։ Օնլարընդ պու հիսսիյաթլարընը թախրիպ իթմէյի...։

«Օ աւելորդապաշ թեմտեհ ղայեթ մեպզուլանեհ բօբլանընլան իանեյի Եպիսկոպոս՝ ֆենցի բահսի մեմուրընա թեսլիմ իտեր իմիշ...։

— Իշթէ չու «աւելորդապաշ» թապիրի բէք միւնասիպ օլտու...։ Սատէճէ թահսիլ մէմուրը տէմէք պու գասար մուվաֆքզ օլ-մայաճագտը...։ Օ տէյիլ եա, պու «թահսիլ» թապիրի բարաղ թապիրի մի տիր աճէպա...։ Զանն իթմէմ, պու թապիր հիւքիւմաթա ա-

յիտ պիր թափիր տիր...։ Պունըն եէրինէ «սանտըգլար» քիլիմէսինի գօմագ տահա միւնասիպ օլաճագ։

Թահսին իթտիքաէն... սոնրա աէվամ էյլէր,

«Պու տէֆա մէզքիւր սանտըգլար 150 պին ֆրանք աշըրարագ ֆիրար իթմիշ տիր:

— Աճէպա նիւզ էլլի պին ֆրանք քեաֆի մի տիր...։ Էվվէլ, պու գատարը էլ վէրիր... Ֆազլա գօյաճագ օլսամ պէլքի ինանմազլար...։ Պազ, պազ. ամմա տա չաշգընըմ պէն։ Մէսէլէ իթալիաստա վագը օլտուղը հալտէ. պէն գայգմըշտա «ֆրանք» աէյօրըմ։ Լիրա աէմէք լազըմ կէլիր։

Թէքրար Թահսին խաէր վէ իյճատընը իլէրի կէօթիւրիւր.

«Զապըթաճա թահգըգաթ իճրա իտիլմէքթէ տիր, Ֆազաթ եպիսկոպոս, րուհանի ալէմտէ պէք ումումի օլան պու մէսէլէյի գաբաթմայա չօգ չալըշըյօր...։

— Եօգսա չօգ գըզը՞լ մը օլուր...։ Տօղրուսը, պէն եէհուտի վէ բարլամէնթօ ալէմինտէ բարա տօլանտըրմագ մէսէլէսի քէսիր էլ վուրգու օլտուղունը իշիթմիշիմ. բաբազլար իչուն պէօյլէ պիր չէյ տույտուղըմ եօգ տըր, ամմա, նէ եափարըն, ազըրմա պէօյլէ էստի։ Շիմտի պէն, պու միսիլլու իսթիլաւլար բաբազլար ինտինտէ չօգ վագը օլուր օլտուղունը... մամաֆիհ մէսէլէտէ զիմէտախէլ պուլունանլար թարաֆընտան պասըրըլտըղընը հէր քէսէ ինանտըրմայա չալըշմալըյըմ։ Շիմտի պու հավատիսէն չըգարըլաճագ նէթիճէյի, աըլնաճագ տէրսի իպրէթի իյավէ իթմէլի...։

«Արթըգ էհալինին՝ պու իանէյէր եիւզինտէն թէէմինի մայիշէթ իտէն վէ սատէտիլ խալգը ալտատմագլա կէչինէն բաբազլարա գարշը ույանմասը իգթիզա իտէր»

— Պիր ազ ֆազլաճա օլտու ամմա, նէ էհէմմիյէթի վար...։ Հագիգաթը հալտէ բէք չօգ բաբազլար կիպի քէօր պուճագլարընտա բաթաթէս նէմէքլէ սէֆիլ սուրէթտէ եաշամայը պէն հիչ արզու իթմէմ...։ Պիլիրիմ քի պազիլէրինին, հալի վէ կէչիմի եօլընտա տըր, ֆագաթ պանա նէ, եանի հէբսի աէաճըրգտան պայըլտալար գուլաղը՞մ մը տույաճագ։

Մուհարրիր քեաղըտընը թէքրար օգուր վէ մէմնունիյէթինտէն թէպէսսիւմ իթմէյէ պաշլար։ Պիր էլէքթրիք տիւյմէսինէ տօգունըր, մաթպաատան պիր չըրագ եօգարը կէլիր։

— Էֆէնտիմ.

— Շու քեաղըտը մաթպաա մէմուրընա վէրիրսին. «Մէզհէպի համատիսլէր» գըսմը իչուն տըր։

— Բէք էյի, էֆէնտիմ։

Մուհարրիր էլլէրինի օվալայարագ քէնտի քէնտինէ,

— Եարըն սապահ սէքիզ եիւզ պին քիշի չու իճատքէրտէմ օլան խալանտա ինանաճագ տըրլար։ Վա՜յ ահմագլար...։

(Մապատի վար)

ԵՐ. ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՍՆ

յեցին ժամանակիս ազգիս մերոյ հակառակութեան որ ընդ միմեանս վասն Դաթողիկութեան, եւ յաղագս որոյ յայտնեալ ումեմն երկրորդ լուսաւորիչ կոչեցելոյ յումեց, եւ վասն նորին գործոց եւ վարուցն, եւ վասն համախոհից նորին:

Արդ այսմ այսպէս լինելոյ, զկնի պատկին սարեալ զվէքիլն զայն Իզմիրցին յէսարէնէ և զայլ ոմն առաքեալ աստ վէքիլ։ Եւ ապա զհրաման և զֆէրման հանեալ ի թագաւորէն, այսինքն զֆէրմանս ինեւստան, որք ամենեքեան էին բուն կռուոյ և պատճառ սուգանաց, և առեալ զնոսա ի ձեռս Ղափուճի պաշէոյ ումեմն և եկեալ ընդ նմա զԻզմիրցին զայն սեւագլուխ զվէքիլն իւր որ յաջողակն էր ի չարիս, և զոմն աշխարհական Պոլըքէօէրցի Հայրապետ անուն, որ էր հայր գիւղյ, զնոսա առաքեաց ի Ս. Երուսաղէմ. և անդ թէ զինչ գործելոց էին՝ ոչ գիտեմ. սակայն զայս կարծեմ և հաւատամ իսկ զի սուրն Աստուծոյ յայսմ ամի եթէ գնացեալք լինէին սատուգապէս և աներկբայ

տաճկաց տային: Բայց յուսացելոցս առհաւատչեայ ասացուք զանցեալ ամն, թէ զո՛րքան խռովութիւնս և պաղմունս արարին և ո՛րքան քամէ հանեցին զնա, որպէս լուեալ էք յուխտաւորաց Երուսաղէմի: Քանզի առաքեալ անդ զվէքիլն իւր զԱմասիացի Յովհաննէս վարդապետն և զՊալըքէսէրցի Հայրապետն և փնացեալ նոքա ի կառս երբէք ոչ զադարէին, այլ միշտ զչարիս որոնելով և սահմանելով ի յայտ բերէին և զսուրբ տունն ի յետին թշուառութիւն հասուցին: Զամուսուտէր տանն Բէէզլերօւղ կոչեալ, և զընտանիս նորա տարաղէպ ցրուեալ: Զառաջնորդ գահին սրբոյ քանիցս անգամ ի բանտ արգելեալ և ի նմանէ անիրաւութեամբ զդրամս պահանջեալ. սովով և ծարաւով զնա լլկեալ և նեղեալ և զմիաբանս սուրբ ուխտին տարագիր հալածեալ. յորոց ոմանք յԻստամպօլ դիմեալ և գուղէս սուրբ տանն ողբալով պատմեալ. և այնք որ զոճիրս զայս գործեալ և ապա զձեռս իւրեանց ի սուրբ տեղւոջն ձգեալ: Զիրաւունս ուխտաւորացն խլեալ և ըստ ախորժակացն իւրեանց ծախեալ և մսխեալ: Զպարտս տանն ի վերայ պարտուց բարդեալ, և զդուռն սուրբ վանացն աղխեալ և փակեալ. զազգս Հայոց ի լեզու ձգեալ՝ յայլոց ազգաց զմեզ ծաղր արարեալ: Նախատանօք եղեաք նախատեալ, ի զուր դատեալ յաղբանաց ելեալ, եթէ չարիք նոցունց էին յերկարեալ, կարծեմ յազգէս մերմէ ոչ ոք էր ապրեալ:

Արդ մինչ զԻզմիրցին և Պալըքէսէրցին ընդ Ղափուճի պաշտօնեայ եկին Իստամպօլ զի երթիցեն անտի ի սուրբ Երուսաղէմ և մնացեալ անդ վասն խռովութեան և ամբոխման զօրաց թագաւորին և քաղաքացւոցն որ ի Կոստանդինուպոլիս, բայց յառաջ քան զայս մինչ Ստամպօլ և Էտրէնէ մինչ ի խաղաղութեան կայր, նոյն Աւետիք Փաթրիկն զԿնի Վարդավառի տօնին յաւուր հինգշաբաթի, Յուլիս ամսոյ ութ, ելեալ յԷտրէնոյ հանդերձ բարձրափառ իշխանութեամբ ի փառս վեհին իւրոյ, այսինքն Մուֆթուն, և ի պարծանս իւրոցն համախոհից և թէվափեաց,[1] և զայր մեծաշուք փառաւորութեամբ ի Կ. Պոլիս, յաղագս հաւաքման ուխտաւորացն Երուսաղէմի: Եւ մինչ հասանէր նոյն ճոխաբար իշխանութեամբն ի Ջօրլու կոչեցեալ գիւղաքաղաքն, որ և լուեալ անդ զխռովութիւնս և զամբոխմունքն Ստամպօլու, որոյ սկիզբն եղեւ յուլիսի վեց: Բայց ճահ է մեզ և ըմբռն աստանօր ի բազմացն զփոքր ինչ ճառել զմեծաշուք փառաւորութիւնս նորա: Թէպէտ զառաջին նուագն պատմեցաք նախնակի, սակայն զայս երրորդ գալուստն նորա յոյժ սքանչացուցին և պատմեցին մեզ որք ականատեսք եղեալ և ճանապարհորդակիցք ընդ նմա արք հաւատարիմք. քանզի ասեն թէ տաւել եւս քան զերեք Թուղլի փաշայան այլազգեաց եղեալ և այնպիսի փառաւորութեամբ յԷտրէնու ելեալ, այսինքն ինքն նստեալ յասկեզօծ կառս որ զարդարեալ էր՝ սէրասէր բարձօք եւ մեծագին մուշտակք սփռեցեալ ի վերայ բարձիցն եւ ընդ նմա նստեալ ոմն աղայ մանուկ գեղեցիկ, եւ հովչօք միշտ հովհարէր զնա: Եւ զկառսն ծածկեալ ծիածան եւ ծիրանածին չուխայուք. եւ ընդ առաջ կառացն ընթանային երկու եէտէկք երիվարք ականակուռ սարօք զարդարեցեալք. եւ ի վերայ նոցա վահանք զրահք եւ ճերիտք, ըստ օրինի մեծամեծ վեզիրայից, եւ յաջմէ եւ յահեկէ չավուշք մամճիք եւ հաստաճիք, եւ այլ հեծելազօր տաճիկք փուռ զինուք[1] վառեցելովք, Սախայ պաշօք, եւ սեւագլխովք եւ այլովք այլազան կահիւք եւ զրահիւք եւ իշօղլանօք որպէս եւ վայելէր իսկ նմա, ամէն ռեսուլքն: Արդ այսու փառաւորութեամբ եւ հանդիսիւ ժամանեալ ի Ջօրլու և անդ զտեղի կալաւ որպէս ի վերոյ ասացաք., որ եւ անդ հասին ի Թէքիրտաղու արք ոմանք՝ բազում ընծայիւք եւ ընդ նոսա Ամանօղլի Յովսէփ վարդապետն Կեսարացի, եւ մնացեալ անդ ի Ջօրլու զաւուրս երկու՝ եւ անտի ելեալ սակաւ առ սակաւ յառաջ ընթացեալ մինչեւ ժամանեալք ի Փաքչէքմէճէ, որպէս պատմեաց մեզ նոյն Ամանօղլի վար-

[1] Թէվապի, Հպատակ

[1] Բիւր սիլահ

դպրեան, թէ մինչ դայաք ի ճանապարհին մինչ ի Զէքմէճէ ասէ, բազում անգամ ասացի նմա թէ վարդապետ ե՛կ զի դարձցուք ի Թէքիրտաղի եւ կամ թէ յԱնատոլի անցցուք։ Եւ նա պատասխանէր թէ վարդապետիս հարցանեմ. եւ մտեալ յառանձնանայր ի խուց իմն, եւ յամէր անդ իբրեւ զժամ մի կամ աւելի, եւ ապա ելեալ ասէր թէ վարդապետս յԻստամպօլ եցոյց մեզ գնալ, զայս իրս քանիցս անգամ արար ի Զօրլուէ մինչ ցՈւսկուտար եւ միշտ ասէր թէ վարդապետս յԻստամպօլ ցուցանէ երթալ եւ ոչ երկնչիլ։ Եւ մինչ ի Զէքմէճէ էաք նստեալ, տեսեալ զմեզ ոմն մեծագոյն Տաճիկ ասաց թէ ո՞ւր կամիք գնալ Փաթրիկ։ Ասացաք յԻստամպօլ։ Ասաց Տաճիկն մի՛թէ խելագարեա՞լ իցէք զի Իստամպօլ կամիք գնալ, այլ գնացէք յԱնատոլի եւ ոչ յԻստամպօլ. զի անդ խռովութիւն բազում է. գուցէ ձեզ վնաս ինչ դիպիցի։

Եւ ապա մոտաք, ասէ, նաւակ մի ես եւ նա եւ երիս սպասաւոր աղայ ընդ մեզ, եւ միւս այլ նաւակ մի լցաք զքառր ինչ եւ երկու տիկ գինի եւ գիմեցաք յՈւսկուտար իբրեւ զանխուլ ի մարդկանէ։ Բայց զայլ զկահս եւ զկարասիս եւ զսպասաւորսն բարձեալ երիվարօք հանդերձ՝ իջուցեալ ի ծովեզրն յէյուպ Սուլթանին որ ի կողմն Պալատու, զի անդ դիցեն ի նաւս եւ հանցեն յՈւսկուտար։ Սակայն որք ընդ Աւետիք Փաթրկին էին արք ոմանք սեւագլուխք եւ քահանայք, մտին Իստամպօլ ի նոյնում օրն՝ Յուլիսի չորեքտասան, չորեքշաբաթի օր, եւ լու եղեալ յԻստամպօլ վասն իրայն եղելոց, վասն որոյ ոմանք յԻստամպոլցւոցն աճապարեալ հասին փութանակի յՈւսկուտար ի նոյն չորեքշաբաթի երեկոյին եւ գտին զնա յօթեալ. եւ շրջապատեցին զնա բռնաւորօք եւ պահէին զգուշութեամբ զգիշերն ողջոյն։ Եւ ոմանք ի բարեկամացն մաղթելով ասէին ցնա. վարդապետ եթէ կամիս՝ զոյ հնար, ել եւ գնա՝ ատի, զի մեք հոգասցուք վասն փախուցանելոյ զքեզ, եւ զքեզ անհոգս արասցուք։ Եւ նա ասէ, չկրեմ զի՛նչ խօսիք արկեօք. ես երիս մանչուկ ունիմ ի վերաս, ընդէ՞ր թողից զիշխանութիւնքս եւ փախեայց։ Եւ ապա մերթ առ մերթ յառաջնանայր ասէ եւ արկանէր զվիճակս ըէմին [1], եւ արտաքս ելեալ ասէր իւրայնոցն. «Ծաներուք զուք զի յաջողակ է յառաջակայ գործս մեր, մի՛ երկնչիք։» Եւ ի լուսանալ առաւօտուն գնացեալ ոմանք զգէրման առեալ յամիրայէն եւ պայրաղ, որ յայնմ ժամանակի զօրքն եւ քաղաքացիքն ամբոխ արարեալ նստէին յէք-Մէյտան եւ գիմեալք յՈւսկուտար եւ կալեալ զնա եւ բերին առ ամիրան, որ յԻստամպօլ բազում Եէնիչէրիք կային անդ որ եւ նոքա եւս ամբաստանեցին զնմանէ ասելով թէ. Այս կեավուրս յեվնկեան զմեր եօլտաչս բազումս եսպան. եւ. ի պեխերան զաղբս քամեաց, ապա մահն անցեալ է, քանի արեան ուէր է»։ Եւ արկին զնա անդ ի բանտ Մունդուր աղայի թօմբուխն եւ մնաց անդ զաւուրս ինչ. յետ որոյ եւ զնա ամիրան յԵնիչէրեաց աղայն ի պահ եւ անդ մնացեալ աւուրս երկուս եւ ապա անտի տարեալ զնա ի գիշերի յուլիսի քսան եւ երկու յարեւմտեան կողմն քաղաքին Ստամպօլու՝ որ կոչի եօթնեակ կլայ [2] անտես ի մարդկանէ, ուր զՍուլթան Օսման եւ զՍուլթան Իպրահիմն խեղդամահ արարին։ Արդ Աւետիք զալըմ Փաթրիկս այս, որ երբեմն զոմանս քրիստոնեայս ի բանտս, ի չղթայս եւ ի քիւրէկս արկանէր եւ արկանել տար անիրաւութեամբ եւ թարց դատաստանաց եւ խցեալ զականջս իւր ոչ լսելով երբէք աղաչանաց նոցա։

(Շարունակելի)

---

[1] Բուէ նետել կամ գիւթութիւն ընել, Հմայել։
[2] Եէտի-Գուլէ։

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԷԻ

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Դեկտեմբեր 21	† Կիր. ակ.	Դ.	օր պահոց Ծննդեան
22	Բշ. բձ.	Ե.	» » »
23	Գշ. բկ.	Զ.	» » » Եւ Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ առաքելոյն:
24	Դշ. գձ.	Է.	օր պահոց Ծննդեան, Ճրագալոյց Ծնդ. Քրիստոսի:
25	† Եշ. գկ.		Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
26	Ուրբ. դձ.		Ս. Ստեփանոսի նախավկային:
27	Շբ. դկ.		Գլխաւոր Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

(Շար.)

Թէոփիլեանք յաջողեցան իրենց կողմը դարձնել մի քանի ժառանգաւորներ, մանաւանդ յանցաւորներէն, և ամբաստանութեան մի քանի բաներ ալ գըտան՝ Ոսկեբերանի բարի գործերը խեղաթիւրելով. իբր թէ եկեղեցւոյ մէջ նորաձեւութիւններ կը մացնէ, որովհետեւ խօսքով ու գործով կը սորվեցնէ թէ հաղորդուելէ յետոյ քիչ մը բան խմելու կամ ուտելու է որպէս զի չըլլայ թէ բերնին մէջ Ս. Խորհուրդէն մասնիկներ մնան. եւն. եւն.: Բայց ամենէն աւելի Եւդոքսիա թագուհին բարութիւններ կը փնտռէր Ս. Հայրապետին դէմ, ըսելով թէ քարոզներուն մէջ ամէն կիները վար կը զարնէ՝ զիս նախատել ուզելով. նոյնպէս այս օրերս իմ անձիս դէմ խստութեամբ խօսեր է։ Եւ սակայն Ոսկեբերան նոյն օրերը խօսած էր, բայց ոչ թէ թագուհւոյն դէմ, այլ կանանց մէջ եղած անկարգութեանց դէմ։ Ահա յաւէտ այս վերջին կանանցի պատճառաւ Եւդոքսիա դարձուց անոր կայսեր միտքը և կը ստիպէր զայն որ օր առաջ Ոսկեբերանը պաշտօնանկ ընէ։

Եւդոքսիա Ս. Եպիփանն ալ կանչեց և կը բանադատէր որ ան ալ հաւանի Ոսկեբերանի անկման։ Եւ երբ Սուրբը յանձն չառաւ, Եւդոքսիա զայրագին մեկնութեամբ ըսաւ. Եթէ Յովհաննէսը պաշտօնանկ չընէք, կառուցանները բանալ կու տամ։ Ան ատեն Ս. Եպիփան առանձին եկաւ ըսելով. Ես Աստուծոյ առջեւ անպարտ եմ, և փութաց նաւ մտնել և Կիպրոս իր աթոռը երթալ։ Այս տեղ Սոկրատ և Սոզոմենոս միաբան կը պատմեն թէ Եպիփան և Ոսկեբերան իրենց գլխուն գալիքները իրարու մարգարէացան սա կերպով. Թագուհւոյն հրամանաւ Ոսկեբերանի իմացուցին թէ Եպիփան քու անկմանդ և աքսորքիդ թուղթը ստորագրեց։ Ս. Հայրապետը այս բանիս վրայ տրտմելով Եպիփանին սապէս գրեց. «Ո՛վ սքանչելի Եպիփան, որ իմ անկմանս հաւանեցար, դուն Աթոռդ պիտի չհասնիս. մանաւանդ որ առաքելական սահմանադրութեանց և կանոններուն հակառակ գործեցիր՝ վիճակիս մէջ ձեռնադրութիւններ ընելով. և առանց քննութեան և հարցափորձի իմ բանադրածներս դուն արձակեցիր»։

Եպիփան ալ Ոսկեբերանի սապէս գրեց. «Ո՛վ երիցս երանեալ ճգնաւոր Քրիստոսի, պիտի յաղթես և պիտի յաղթուիս. և ինչպէս որ ես քու խօսքիդ համեմատ Աթոռս պիտի չհասնիմ, նոյնպէս դուն ալ աքսորավայրդ պիտի չհասնիս»։ Եւ երբ Եպիփան դէպի Կիպրոս նաւով մեկնեցաւ՝ ճամբան վախճանեցաւ. նոյնպէս երանելի Յովհաննէս երկրորդ անգամ աքսորուելուն՝ վախճանեցաւ աքսորավայրը չհասած։

Արդ երբ Թէոփիլոս հասկցաւ թէ թագուհւոյն կամքն ալ է Ոսկեբերանը աթոռէն ձգել, մտածեց այս բանս գլուխ հանել օրինաւոր ժողովով և միանգամայն արքունի պալատէն և քաղքէն դուրս. որովհետեւ ժողովուրդէն կը վախնար։ Ուստի դարձեալ Քաղկեդոն գնաց և հոն Կաղնիք կամ Հռուփինոսի արուարձան կոչուած տեղը երեսուն, քառասուն եպիսկոպոսով ժողով գումարեց, ուր նախ Սկիտի մենակեացներու հետ ունեցած խնդիրները վերջացուց. զանոնք սիրով ընդունեցաւ, որպէս զի չըլլայ թէ իր գործին արգելք ըլլան. և այնուհետեւ առաջուց որոշուածին համաձայն մէջտեղ հանուեցան Ոսկեբերանի դէմ եղած ամբաստանութիւնները, կէս մը չնչին և սնոտի, կէս մըն ալ ծանր ստապատիր։

Այս ժողովակը կանչեց ապա Կ. Պոլսոյ ժառանգաւորները և ստիպեց պաշտօնազրկութեան սպառնալիքով՝ որ հաւանին Ոսկեբերանի անկման։ Թէոփիլեանց հետ միաբանեցան մի քանի քահանաներ. որոնց մէջ երեւելի էին Արսակիոս աւագերէցը (որ Ոսկեբերանի յաջորդ եղաւ), Ատտիկոս, Եղպիտոս և Ակակիոս։

Նոյն միջոցին Կ. Պոլիս ալ Ոսկեբերանի կողմնակից ուրիշ քառասուն եպիսկոպոսներ հաւաքուած էին որոնցմէ մին էր Պաղատիոս, որ այս բաներս կը պատմէ։ Երբ, կ'ըսէ սա պատմիչը, Հայրապետանոցը նըստած էինք, երանելին Յովհան Աստուծոյ հոգւովը լցուած մեզի ըսաւ. Եղբայրնե՛ր, ինծի համար աղօթք ըրէք, և եթէ Քրիստոս կը սիրէք, իմ պատճառաւս եկեղեցիները մի՛ լքանէք. որովհետեւ ինչպէս Պօղոս կ'ըսէ, իմ ժամանակս լրացեր է, և կարծեմ թէ սատանայի կեանքս պիտի թողում, որովհետեւ հասկցայ դաւաճանութիւնը բանսարկուին՝ որ չկրցաւ հանդուրժել իրեն դէմ ուղղած խօսքերուս ծանրութեան։ Իսկ եպիսկոպոսները արցունք կը թափէին և կը համբուրէին անոր սուրբ գլուխը և շնորհալի ոսկի բերանը. և գիտնալով թագուհւոյն բռնութիւնը, ոմանք կ'ուզէին հեռանալ, ոմանք ալ

Սուրբը շրջապատած տրտում տխուր կը կենային. Ոսկեբերան անոնց ըսաւ. Նստեցէ՛ք կ'աղաչեմ. լալէն դադրեցէ՛ք և այլեւս սիրտս մի՛ ճմլէք. որովհետեւ իմ կեանքս Քրիստոսն և մահուընը ինծի շահ է։ Յիշեցէք ինչ որ միշտ ձեզի կ'ըսէի. Կեանքը ճամբայ մըն է. անոր թէ՛ ուրախալի և թէ տրտմալի բաները միօրինակ կ'անցնին։

(Շարունակելի)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ'' ԳՐՔԷՆ

Գիրք Ա. — Գլ. ԺԷ. — Միանձնական կեանքի վրայ։

Պէտք է որ սորվիս շատ բաներու մէջ ինքզինքդ խորտակել, եթէ կ'ուզես ուրիշներու հետ խաղաղութիւն ու համաձայնութիւն պահել.

Քիչ բան չէ վանքերու կամ Միաբանութեան մէջ բնակիլ, եւ հոն առանց գանգատելու կենցաղավարիլ, եւ մինչեւ ցմահ հաւատարմութեամբ յարատեւել:

Երանի՛ անոր որ հոն բարի կեանք վարած ու երջանկաբար վախճանած է:

Եթէ կ'ուզես լաւ օրինի կենալ ու յառաջդիմել, ինքզինքդ համարէ՛ իբրեւ աքսորեալ պանդուխտ մը երկրիս վրայ:

Պէտք է որ յիմար ըլլաս Քրիստոսի համար, եթէ կ'ուզես կրօնաւորական կեանք վարել:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Փրկչին Ս. Ծնունդը

(Ղուկ. Բ. 1—7)

(Շար.)

16. «Որ նշանուած էր անոր»։ Բայց Մատթէոսի Ս. Գլխոյն մէջ գրուած մեկնութիւններէ բացայայտ գիտենք որ Մարիամ Կոյս օրինաւորապէս ամուսնացած էր Ս. Յովսէփայ հետը։ Սակայն Աւետարանիչը գերագոյն նախանձախնդրութեամբ ցոյց տալու համար անոր անբիծ կուսութիւնը և անոր յղութեան մէջ բնաւ մարդուս մասն ունեցած ըլլալը, կը շեշտէ այդ «նշանուած» բառը, և անով չնաշխարհիկ փափկութեամբ Մարիամու այժմեան վիճակը կը նկատէ։ Ահա ասոր համար հիանալիօրէն չարուած են կարծես իրարու հակասող գաղափարներ. Յովսէփ, այր արդար և երկիւղած, որ ահաւոր սրտի կսկծանքներ կրած ու պայքարներ մղած և ի հրեշտակէն լուսաւորուած էր գերբնաբար, իր հետ կը տանի Կոյսն՝ որ յղի է և իրեն խօսեցեալը, բայց իրեն օրինաւոր կինը։ Օրհնեալ և երջանիկ Զոյգ, որ մերձ ընդ մերձ պիտի շօշափեն ըզԲանն Աստուծոյ։

17. «Ու եղաւ»։ Ահա պարզեալ կրկնումն ոճոյ մը՝ որ կը ցուցնէ թէ սովորական պարագայ մը կարծուած դէպք մը, աստուածային և յաւիտենական Նախասահմանութեան վճռական որոշումով միայն յառաջ եկած է. Յովսէփ ու Մարիամ իբր խոնարհ քաղաքացիներ կը հպատակին Աւգոստոսի հրամանին, և մարդոց ազատ գործողութիւնները Աստուած կը ծառայեցնէ իր մեծ ծրագիրներուն։ Աւգոստոս Կայսր, անգիտակ գաղտնեաց Խորհրդոյն, կը ծառայէր երկնքի Թագաւորութեան շահերուն։ Հրովարտակի մը տակը դրած իր մէկ ստորագրութիւնը, մարգարէական հին պատգամի մը իրականանալուն կը սատարէր։

18. Խնդիր կրնայ ըլլալ թէ՝ Ս. Կոյսն՝ ա՛յնչափ մօտ ի ծնանել, ինչպէս կրցաւ չորս կամ հինգ օրուան տաժանելի ճամբորդութիւն մը կատարել։

Մանաւանդ որ մի քանի նշանաւոր հեղինակներ կ'ըսեն թէ աս երկար ճամբորդութիւնը Մարիամ քալելով կատարեց, որովհետեւ աղքատ ըլլալով հեծանելիք մը չունէին։ Սակայն այս կարծիքը ապացոյցի մը չի յենուր. մինչդեռ հակառակ կարծիքը որ կ'ըսէ թէ Ս. Կոյսը իշուկի մը վրայ հեծած ճամբորդեց, շատ մեծ հաւանականութիւն ունի, քանի որ եղան Ս. Հայրեր իսկ որոնց կողմանէ ալ ասիկա հաստատուած է։ Այսուհանդերձ գլխաւոր պատճառը որուն համար Ս. Կոյսը կրցաւ դիւրութեամբ ճամբորդել, իր Աստուածամայրութիւնն է. յղութիւնը՝ բնաւ ծանր ու տաղտկալի չեղաւ իրեն, ինչպէս առհասարակ սովոր է ըլլալ կանանց. այսպէս կ'ուսուցանեն Ս. Հարք. քանզի Նա լի էր շնորհօք. ի Հոգւոյն Սրբոյ յղացաւ առանց մարդու գործակցութեան, և ծնաւ

առանց ցաւի. ուստի այսպիսի զաւակ մը երբէք չէր կրնար ծանր ըլլալ անոր, հետեւաբար կրցաւ դիւրութեամբ գալ մինչեւ Բեթղեհէմ. և Յիսուս որ վճռած էր հոն ծնանիլ, յաներեւոյթս կ'օգնէր իրեն որպէս զի երթայ «Վազելով լեռներու վրայ, խայտալով բլուրներու վրայ (Երգ. Բ. 8), եւ Մարիամ, որ չէր անգիտանար իր ծննդաբերութեան օրն ու ժամը, յօժարակամ ու խընդագին դիմեց, տեսնելով երջանիկ վայրկեանը մօտեցած: Եւ ահա երբ հասան հոն, ըստ հասարակաց կարծեաց, այն գիշերն իսկ՝ անոր ծնանելու օրերը լրացան: «Երբ ժամանակին լրումը եկաւ, Աստուած ղրկեց իր Որդին, որ ծնաւ կնոջմէն, ու մտաւ օրէնքի տակ» (Գաղ. Դ. 4):

19. «Ու ծնաւ իր անդրանիկ որդին»: Արդէն տեսնուեցաւ Մատթէոսի մէջ (Գլ. Ա. 25) թէ անդրանիկ բառը հոս այն իմաստով գրուած է որպէսզի նշանակէ թէ Մարիամ անաղարտ կոյս էր և Յիսուսէն առաջ ոչ մէկ զաւակ ծնած չէր. քանզի Հոգւոյն Սրբոյ Հարս և Աստուածամայր ըլլալէն վերջը, այսինքն՝ զՅիսուս Քրիստոս ծնանելէն յետոյ, այլեւս բնաւ ուրիշ զաւակ չունեցած ըլլալը յայտնի, ամենապարզ և ամենատրամաբանական բան էր. ուստի անդրանիկ նոյնիմաստ է միածին բառին հետ, որ է՝ մէկ հատիկ զաւակ, ինչպէս ծնեալ ի Հօրէն ի յաւիտենից՝ Աստուած յԱստուծոյ և Լոյս ի Լուսոյ, նոյնպէս ծնեալ ի Մարեմայ Կուսէն ի ժամանակի՝ Քրիստոս Փրկիչ աշխարհաց:

20. «Ու պատեց խանձարուրներու մէջ», ինչպէս սովոր են ընել առհասարակ նորածին մանկանց, զի մի՛ գուցէ կակուղ ու փափկակազմ անդամները ծռին: Այս նախազգուշութիւնը բնաւ պէտք չունէր թէեւ Քրիստոսի համար որ սքանչելեօք մարդացաւ, սակայն և այնպէս իւր մայրն ի գործ դրաւ այս մարդկային սովորոյթն ալ. որպէս զի յամենայնի նման ուրիշ մայրերու, և Քրիստոս թոյլ տուաւ՝ որպէս զի չտարակուսուի իր մարդկային բնութեան ճշմարտութեանը վրայ:

Այդ խանձարուրքը թէեւ մաքուր՝ բայց խիստ ու կարծր լաթեր էին որոնց մէջ փաթթուեցաւ դիւածին Արքայն Երկնից, և զորոն Մարիամ Կոյս իր աղքատ վիճակին ներածին չափ նախապէս խնամով պատրաստած և հետը բերած էր, ինչպէս կ'ըսեն Ս. Հարք Եկեղեցւոյ:

21. Պէտք է մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել այս գլխաւոր պարագային թէ Աստուածամայրը թէեւ ճշմարտապէս մայր եղաւ ինչպէս բոլոր բնական մայրերն, սակայն և այնպէս պարագաներու մէջ ահագին և անհամեմատ տարբերութիւններ կան, որոնք սակայն բնաւ չեն վնասեր Անոր մայրութեան ճշմարտութեանը:

Եւ նախ՝ Մարիամ, ինչպէս որ յղութենէն բնաւ չի զգաց նեղութիւն կամ ծանրութիւն մը, այսպէս ալ զՈրդին ծնաւ առանց ցաւոց, առանց երկունքի, ինչպէս Եւայի աղջկունք դատապարտուած են կրելու (Հմմ. Ծնն. Գ. 16). և այս ալ ամենապատշաճ էր, քանի որ իր ծնածն Աստուած էր:

Երկրորդ՝ Մարիամ ծնաւ առանց իր մարմնոյն ամենափոքր իսկ վնաս մը գալու. այսինքն՝ առանց իր կուսութիւնը աւրելու, այնպէս որ ինչպէս Կոյս մնալով յղացած էր, այսպէս ալ կոյս մնալով ծնաւ, ինչպէս եւ ապա յաւիտենապէս Կոյս մնաց՝ «Սուրբ Կոյսըն կուսանաց»: Ամենայն ինչ հրաշալի եղաւ Յիսուսի ծննդեան մէջ: Մարիամ՝

Դուռն եղաւ Քրիստոսի անցքին,
Լցուած շնորհօք ու բաբաղուն.
Անցաւ Թագաւորն, ու մնաց
Դուռը փակ ինչպէս էր՝ ի յաւիտեան»:

(Ս. Ամբր.)

«Գրգլեակներ՝ փոխանակ ծիրանւոյ, արքայական զարդարանաց մէջ փոխանակ բեհեզի ցնցոտիներ կը փաթթուին. Մարիամ ծնանող է եւ մանկաբարձ, եւ սիրեցեալ զաւակին ջերմեռանդն խնամատար. կը շոյէ, կը գրկէ, համբոյրներ կը դրոշմէ, կաթ կը ջամբէ. այս ամէնը կ'ընէ՝ ուրախ եւ զըւարթ. ո՛չ մի ցաւ, ո՛չ մի անարգութիւն բընութեան՝ իր ծննդաբերութեանը մէջ» (Ս. Կիւր.):

«Բեռնաւորեալ ծոռէ ինքնաբերաբար

փրքաւ ինկաւ հասած պտուղը. հարկ չեղաւ փրցնել պայն որ ինքնակամ կը բացուեր կու գար» (Նոյն)։

22. *Եւ ո՛ւր ծնաւ Քրիստոս, Փրկիչն աշխարհաց, Աստուածորդին, Թագաւորն թագաւորաց։—Գոմի մը մէջ, և մսուր մը եղաւ իր օրրանը։ Աւետարանիչը երկու բառով կ՚աւարտէ պայս, իր պարզութեանը մէջ սրտայոյզ։* «Դրաւ զանի մսուրի մեջ, քանզի իջեւանին մեջ անոնց համար տեղ չկար»։ *Այս իջեւանը ուրիշ բան չէր բայց Արեւելքի մէջ սովորական եղող լեռն մը ուր ամէն ճամբորդներ կ՚իջնային կ՚օթեւանէին, խեղճ տեսքով միայարկ եւ իրերու բերմամբ անմաքուր տեղ մը։ Բայց և այնպէս հոն ալ տեղ մնացած չէր, որովհետեւ Դաւիթի ցեղէն բազմաթիւ ճամբորդներ արդէն եկած էին մարդահամարի արձանագրուելու։ Բայց սրտաշարժն ան է որ եթէ Յովսէփ և Մարիամ հարուստ քլլային, այո՛ կը գտնուէր տեղ. ինչե՞ր չ՚ըներ դրամը... բայց անոնք աղքատ էին։ Ուստի տեղ չկար։ Տեղ պէտք էր սակայն ծննդաբեր Աստուածամօր մը համար։ Եւ ժամանակը գիշեր էր։ Ո՛չ մի յուզում։ Մտան անոնք այս իջեւանին... ախոռին մէջ։*

Նոյն այս վայրերու մէջ Հուրթ և Դաւիթ խեղճ կեանք անցուցած էին, նա՝ հասկեր քաղելով ապրելու համար, սա՝ խաշնարածութեամբ (Հմմ. Հուրթ, Բ. 2.—Ս. Թագ. ԺԶ. 11)։

Այս ախոռը քարայր մըն էր և մսուրը ժայռին մէջ փորուած, ինչպէս կը հաւատան Ս. Եպիփան և այլք. Բեթղեհէմի մէջ ցարդ այս տեսակ անձաւներ իբր ախոռ կը գործածուին։ Հիմա այդ քարայրը ջերմեռանդ մատուռ մըն է՝ 15 ոտք երկայն, 5 լայն և 10 բարձր. դէպի ներս աւելի կ՚ամփոփի անձկագոյն։ Ամբողջովին պատած է թանկագին մարմարներով։ Երանի՜ անոնց որ հոն՝ Աստուծոյ Որդւոյն ծննդավայրին վրայ ծունկ դրած ու խոնարհ երկրպագած են։

Հո՛ն իջեւանեցան՝ ստիպեալ, հո՛ն բնակեցան. հո՛ն ծնաւ Կոյսը. և հո՛ն մսուրի մէջ դրաւ իր Աստուածորդին։

Եւ այդ մսուրը խորհուրդ մըն էր. որովհետեւ պէտք էր որ Տէրն յայտնուէր երկու անասնոց միջեւ. «Տէ՛ր. քու յուրդ խեցի ու վախցայ. Տէ՛ր, նայեցայ քու գործերուդ ու զարհուրեցայ։ Երկու կենդանիներու մէջ պիտի ճանչցուիս, տարիներու մօտեցայուն՝ պիտի յայտնուիս. երբ իմ անձս խռովի, քու բարկութեանդ մէջ յիշե՛ ողորմութիւնները» (*Ամբ. Գ. 2*)։— «Եզը ճանչցաւ իր տէրը, եւ էշը՝ իր տիրոջ մսուրը ու Իսրայէլ զիս չճանչցաւ» (*Ես. Ա. 3*)։

Ուրեմն մարգարէներու այսչափ բազմութեան մէջ բնական է որ կային նաև անասուններ այդ ախոռին մէջ և ահա մարգարէութիւնը կատարուեցաւ։ Շատ Ս. Հայրեր կը հաստատեն որ յիրաւի մսուրին կապուած էին եզ մը ու էշ մը. այսպէս Ս. Պետր. Ոսկիբան, Ս. Հերոնիմոս, Ս. Պաւղինոս, եւն։ Եւ եզն ու էշը Քրիստոսի ծննդեան վերաբերեալ քրիստոնեայ ամենահին քանդակներու և պատկերներու վրայ կ՚երեւին անպատճառ. այսքան հին և շարունակեալ ընդհանուր աւանդութիւն մը չի կրնար անհիմն և անարժէք ըլլալ։

23. *Աւասիկ Ս. Գրիգոր Նիւսացին կ՚ըսէ.* «Անոր համար Նա որ երկնքին իջաւ, մսուրի մէջ՝ որ անասնոց կերակուրին յատուկ տեղ է, առաջի կը դրուի հաց կենաց, որպես զի նաեւ անքանգիտ (Իսրայէլ եւ հեթանոսք ընդ մեղօք,) բանական կերակուրն ուտելով բանաւոր դառնան։ Ուստի եզան եւ իշու միջեւ մարդ մէջ է՝ երկուքին ալ տերը, որպես զի ցանկին միջնորմը քակելով, երկուքն ալ իրմով նորաստեղծ նոր մարդ, եւ, մէկուն վրայէն օրէնքին ծանր լուծը վերցնէ, եւ միւսը թեթեւցնէ կուռքերուն պաշտելութեան բեռէն»։

Յիրաւի արժանաւոր օրրան Անոր՝ որ իր պատանեկութեան մէջ յառաջանալով պիտի ստիպուէր ըսելու. «Աղուէսները որջ մը ունին ու թռչունները բոյն մը, բայց մարդու Որդին չունի տեղ մը՝ իր գլուխն հանգչեցնելու համար»։ *Ինծի օրէն չունեցաւ իրեն սեպհական ստացուած մը, հանգստավայր մը, հանգչեցաւ միայն սիրելի Մօրը գիրկը եւ ա-*

նամնոց մինչեւ յարդերու վրայ, եւ ապա Խաչին վրայ եւ Գերեզմանի մէջ։ Օրհնա՛լ ըլլայ յաւիտեանս յաւիտենից, Յիսուս-Մանուկ, Աստուած կենդանի, Տէր տէրանց եւ Թագաւոր թագաւորաց։

24. Ահա այսքան հակիրճ խօսքերով է որ Աւետարանիչը կ'աւարտէ երկնքի ու երկրի Տիրոջ, ծննդեան պատմութիւնը, վսեմ՝ իր պարզութեան մէջ, սքանչացնող՝ իր վըճռատու հաւատքով, Պատգամ է Աստուծոյ որ ամենէն հպարտ գլուխն ալ, ամենէն յամառ ծունկն ալ կը կքէ կը խոնարհցնէ. որ կը յուզէ ամէնէն անտարբեր հոգին, ամենէն խստերախ կամքը, կը տրոփեցնէ ամէնէն քարացած սիրտը եւ յարտասուս կը ցնդեցնէ ամենէն ցամաք ու այրող աչքերն ալ։ Չէ վէպ, այլ ինքնին կը ցայտի ճշմարտութիւնն որ կը խօսի հոն, որ կու տայ Բարի-Լուրը։

Տէ՛ր Յիսուս, Մանո՛ւկ սիրեցեալ ու պաշտեցեալ, հաց եւ երջանկութիւն հրեշտակաց և մարդո՛ց, եկո՛ւ հանգչէ՛ ի Սրտիս խեղճ մսուրքին մէջ, որ կրքերու յարդերովը լի է. այրէ՛ զանոնք սիրովդ եւ տոչորէ՛ զիս, ու եղի՛ր ինծի լոյս, առաջնորդ, եղի՛ր փեսայ իմ պանդուխտ հոգւոյս.

«Փա՛ռք ի բարձունս Աստուծոյ»։

ԳԷՈՐԳ Ծ. Վ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԵՍԹԵՐ(*)

(Շար.)

Բ. ԱՐԱՐ. Զ. ՏԵՍԱՐԱՆ

Արտաշէս

Այս վարձքն անշուշտ անլուր է։
Հպատակ մ'այսպիսի պատիւ բնաւ չէ վայելած։
Սակայն վարձատրութիւնն որչափ է մեծ և չքնաղ
Եւ քանի՛ որ այդ հըրէին ազգն է նուաստ և անարգ
Կեանքըս ա՛յնքան աւելի կ'ապահովեմ ցոյց տալով
Թէ ապերախտ ըլլալէն ո՛րքան կը խորշի Արտաշէս։
Անմեղն յանցաւորէն պիտի տեսնեն որոշուած։
Սակայն նորէն պիտի ջնջեմ այդ ժողովուրդն անիծեալ,
Անոնց ոճիրն . . .

Է. ՏԵՍԱՐԱՆ

Արտաշէս, Եսթեր. Էլիզ, Թամար,

Երգչախումբը

Եսթեր կը մտնէ Էլիզին կռթնած, չորս իսրայելացի օրիորդներ անոր պատմուճանը կը բռնեն

Արտաշէս

Առանց իմ հրամանիս հո՛ս կու գան։
Ո՛ր լիրբ մահկանացուն հոս կը դիմէ մեռնելու։
Պահապաննե՛ր...։Եսթեր դո՞ւն ես, ինչո՞ւ առանց լուր տալու

(*) Տես թիւ 422, էջ 743

Եսթեր

Աղջիկնե՛րս, բռնեցէ՛ք ձեր խեղակորոյս Թագուհին.
Ա՜հ, կը մեռնիմ։

(Կ'իյնայ մարած)

Արտաշէս

Հզօր աստուածներ. ինչ արտակարգ թալկացում՝
Դէ՛մքը գեղանի մէկէն բրաւ գունաթափ։
Ինչո՞ւ կը վախնաս, եղբայրդ չե՞մ ես, Եսթեր։
Այդ խստագոյն կարգն ու կանոն մի՛ թէ քեզի՞ համար է։
Ապրէ՛, ոսկեղէն մականս որ քեզ կ'երկարեմ
Քեզ համար գթութեանս է գրաւական հաւաստի։

Եսթեր

Ո՞ր փրկաւէտ ձայնն է որ ինձ կու տայ հրաման ապրելու
Եւ ինծի կը կոչէ նորէն հոգիս փախստեայ։

Արտաշէս

Չե՞ս ամենուրին տեղեակ ձայնին ամուսնիդ.
Դարձեալ կ'ըսեմ, Եսթեր, ապրէ, ուշ բեր, եկուր դուն քեզի:

Եսթեր

Տէ՛ր իմ, մինչ ահուդողով միայն կրցեր եմ դիտել
Ճակտիդ վըրայ դրոշմըւած վայելչութիւնը վսեմ։
Ալ հասկցի՛ր թէ որչափ այդ ճակատն ինծի զայրացած
Զգեց սարսափ և զարհուրանք խռովայոյզ հոգւոյս մէջ։
Բազմած այդ չանթերով շրջապատւած գահին վրայ
Կարծեցի թէ զիս փոշի դարձնելու պատրաստ ես։
Բա՛յց, ո՞ր յանդուգըն սիրտն առանց ահով քաշուելու՝
Աչքէդ ցայտած փայլակներուն առջեւ կրնար դիմանալ,
Զայրոյթն Աստուծոյ այդօրինակ կը շողայ։

Արտաշէս

Ալէ՜, ով աներասուեր, անանց լոյսին ջինջ լապտեր.
Ես ինքնին կը խռովիմ, առանց դողի, տագնապի
Չեմ կրնար անոր յոյզերն ու տագնապները դիտել։
Մեղմէ՛, դշխոյ, հոգեկեղեք արհաւիրքներդ մեղմէ՛։
Սրտին Արտաշէսի միահեծան Տիրուհի,
Անոր բարեացակամ սէրը միայն արդ ըզգա՛,
Կէ՞ս արքայութեանս պէ՞տք է քեզի պարգեւել։

Եսթեր

Է՛հ, Թագաւոր մը՝ բովանդակ տիեզերաց ահարկու,
Որուն առջև փոշեհամբոյր կը խոնարհի ամէն ինչ,
Կրնա՞յ նայիլ իր ստրուկին այսքան գըթոտ ակնարկով։
Եւ տալ ինձ իր սրտին վըրայ իշխանութիւն ծայրագոյն։

Արտաշես

Հաւատա՛, սիրելիդ իմ, այս պետութիւնն ու մականն,
Եւ երկիւղէ յառաջ եկած ամէն խորին յարգանքներ,
Իրենց պերճ շքեղութեան քիչ քաղցրութիւն կը խառնեն,
Եւ յաճախ իրենց թշուառ տիրոջ կ'առթեն տաղտապանք:
Ձեմ գիտեր ի՛նչ գեղ ու շընորհ քու վրադ միայն կը գտնեմ.
Որով միշտ կ'ուրախանամ և երբէք չեմ պարտասեր։
Ցանկալի լռութեան հեշտ եւ հրզօր հրապոյրներ
Եսթերին ամէն բանն անմեղութիւն կը բուրէ,
Ինքն ամենէն սեւ ստուերներն սպառսպուռ կը ցրուէ։
Պայծառութիւն կը պարգեւէ ամենամութ օրերուս։
Ի՞նչ կ'ըսեմ, արքունի գահին վրայ քովդ նստած,
Ոսոխ աստղերուն զայրոյթէն չատ չեմ վախնար.
Կը հաւատամ որ արքունի թագիս՝ ճակատդ կու տայ
Փայլ ու շուք որ արպոյ կ'ընծայեն զայն դից անգամ։
Արդ սի՛րտ առ, պատասխանէ՛, ինծմէ բընաւ մի ծածկեր,
Ի՞նչ կարեւոր գործի համար յանձն առեր ես գալ այս տեղ,
Ի՞նչ շահ, ի՞նչ անձկութիւն ըզքեզ ուժգին կը յուզեն։
Կը տեսնեմ թէ կը նայիս երկինք երբ ինձ կ'ունկնդրես։
Խօսէ՛, բաղձանքներուդ իրագործումն ստոյգ է,
Թէ որ այն կախում ունի մահկանացուի մը կամքէն։

Եսթեր

Ո՛վ բարութիւն, որ զիս յուսով մեծարանքով կը լնու
Կարեւոր շահ մը կը ստիպէ զիս, Տէ՛ր, քեզի դիմելու.
Երջանկութեանս և կամ յետինթշուառութեանս կը սպասեմ
Եւ, Տէ՛ր իմ, ամէն բան կախում ունի քու կամքէդ.
Բերնէդ ելած բառ մը միայն իմ վշտերուս վերջ տալով
Կրնայ Եսթերն ընել ամէն դշխոներէն երջանիկ։

Արտաշես

Ա՜հ, հետաքրքրին միտքս ո՛րքան կը յուզես։

Եսթեր

Եթէ երբէք աչքիդ առջև շնորհ գտած եմ, Տէր իմ,
Եթէ երբէք իմ իղձերուս իրագործում կ'ուզես տալ,
Թող որ ամէն բանէ առաջ, այսօր Եսթեր կարենայ
Իր սեղանն ընդունիլ իր ինքնակալը հրզօր,
Եւ Համանն ըլլայ կրցորդ այս գերազանց պատիւին.
Անոր առջև պիտի կրնամ վերջ տալ այս խոր լռութեան.
Կարօտ եմ իր ներկայութեան որ միտքս յայտնել կարենամ։

Արտաշես

Եսթե՛ր, զիս որպիսի՛ վարանումի կը մատնես։
Եւ սակայն ըլլայ թո՛ղ ինչպէս որ դուն կը բաղձաս։

(Իր հետեւորդներուն)

Համանը գտէք դուք, փութով իրեն զեկուցէ՛ք
Թէ գլխոյն քովն է կոչուած անհրաժեշտ հարկ է որ գայ:

Ը. ՏԵՍԱՐԱՆ

Արտաշէս, Եսթեր, Էլիզ, Թամար, Հիդասպ

Երգչախումբ

Հիդասպ

Քաղդէացի գիտուններն ըստ հրամանիդ կանչըւած
Այս յարկին մէջ միահամուռ հաւաքուած են Տէր Արքայ։

Արտաշէս

Տիկի՛ն, տարօրինակ երազ մը զիս կը խռովէ.
Քու չահդ անգամ անոնց տայիք պատասխանէն կախուած է.
Վարագոյրի մը ետեւէն եկուր լսէ՛ խօսքերնին,
Որ կարենաս մտքիդ լոյսով ըլլալ ինծի ձեռնտու.
Քեզի համար, ինծի համար ժանտ սոսկէ կը վախնամ։

Եսթեր

Ինծի հետ եկո՛ւր, Թամա՛ր։ Դուք, վեհերոտ աղջիկներ,
Հոս հեթանոս դրանիկներուն ակնարկներէն աներկիւղ,
Այս պահին հովանւոյն տակ սպասեցէ՛ք իմ դարձիս։

(Շարունակելի)

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՌՈՄ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՇԽԱՐՀ

Ս. Քահանայապետը մեծ հանդիսաւոր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Տէլլա Դորէ կոմսը, և միւս գահերէց անդամները Ընկերական Եօթնեակին որ վերջին օրերս տեղի ունեցաւ Միլանի մէջ և ուր խօսուեցաւ Ս. Քահանայապետին անկախութեան ներկայ պայմաններուն վրայ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ

Քիչ մը ողջմտութիւն ունեցողը չի կրնար ուրանալ թէ ժողովրդապետին իրաւունքն է իր տրամադրութեան տակ ունենալ եկեղեցւոյ զգեստներուն եւ սպասներուն պահարաններուն բանալիները՝ իր նուիրական պաշտօնին պարագերը պատշաճօրէն կատարել կարենալու համար։ Սամաթիոյ թաղական էֆէնտիները իրենց նոր Տնօրէնի դէմ ունեցած հակառակութենէն մղուած ուզեցին չճանչնալ այս անվիճելի իրաւունքը, և բաւական ատենէ ի վեր նոյն բանալիները քովերնին կը պահէին, հակառակ նոյն տեղւոյն եռանդուն ժողովրդապետ Անտոն Վ. Մէրճիմէկեանի պահանջներուն։ Վերջերս Անարատ Յղութեան տօնին առթիւ նորին Գերապատուութիւնը կրկնեց իր պահանջը և երբ մերժուեցաւ, սա անգամ հարկ տեսաւ դիմել կառավարութեան։ Ուրախութեամբ կը լսենք թէ իր դիմումը յաջողութեամբ պսակուեր է և բոլոր բանալիները իրեն յանձնուած են։

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

Երրեակ Զինակցութեան տէրութիւնները որոշեր են, գերման զինուորական մարմնոյն խնդրին մէջ եղածին պէս, կղզիներու խնդրին մէջ ալ Բ. Դրան տեսակէտը ու այդ կերպով օսմ. իրաւունքները պաշտպանել Երրեակ Համաձայնութեան տէրութեանց առնէց դէմ։ Լոնտոնի կառավարութիւնը, այդ խնդրոյն մէջ իր զինակիցներուն ընթացքին հետեւելու մասին թոյլ կը շարժի. օսմ. կառավարութիւնը անշուշտ տեղեակ է այս ճշմարտութեան։

∴ Վերջերս Կրետէի մէջ հանդիսաւոր կերպով պարզուեցաւ հելլէն դրօշը։ Թանին այս առթիւ կը հրաւիրէ Կրետէի իսլամները որ իբրեւ հայրենասիրական պարտականութիւն, գաղթեն, կուրծք տալով ա-

մէն տեսակ տառապանքներու. քանի որ Կրէտէի մէջ պիտի ենթարկուին հելլէն վարչութեան անտանելի կեղեքումներուն։

⁂ Եպարքոսը, Դեկտ. 15ին, դեսպաններն ընդունած միջոցին բերանացի հաղորդեց Բ. Դրան պատասխանը այն դիմումին համար, որ Ջօր. Լիմանի անուանման մասին եղած էր երկու օր առաջ։ Սայիտ Հալիմ փաշա բառ առ բառ թէ՝ գերման զինուորական մարմնին իբրեւ զինուորական մարզիչ միայն պիտի պաշտօնավարէ, նաեւ Կ. Պոլսոյ մէջ տիպար զօրաբանակ մը պիտի հաստատէ։ Դարդանէլի ու Վոսփորի նեղուցներուն հրամանատարութիւնն ու վերակազմութիւնը անոր պաշտօնէն դուրս են, ինչպէս նաեւ քաղաքական որ եւ է խնդիր. Եպարքոսը յարեց թէ այս մասին զեկոյց մը պիտի հրատարակուի։

⁂ Օդանաւորդ Վէտրին թռիչք մը կատարեց մայրաքաղաքիս վրայ։ Դէպ ի Տօլմա Պաղչէ պալատը գնաց, տասնըհինգ մեդրի չափ վար իջաւ և եռախտագիտական նամակ մը նետեց վար։ Յետոյ մինչեւ Թարապիա գնաց. քիչ ետքը Ոսկեղջիւր դարձաւ և օսմ. դրօշներ նետեց օսմ. մարտանաւերուն վրայ։

⁂ Կ. Պոլսէն կը գրեն Թայմզի.—Կ'երեւայ որ Եւրոպայի մէջ պէտք եղածին պէս չէ հասկցուած թէ ի՛նչ ընդհանուր հիմերու վրայ հաստատուած է օսմ. կառավարութեան ընթացքը՝ հայաբնակ նահանգներու բարենորոգմանց մասին ռուսեւգերման ծրագրին հանդէպ։ Նախ սա ըսեմ թէ օսմ, Նախարարաց Խորհուրդը տակաւին որոշում մը չէ տուած ռուսեւգերման ծրագիրը մերժելու մասին։ Նոյն իսկ կը կարծուի թէ այդ խնդրին համար համաձայնութիւն չկայ Դահլիճին անդամներուն միջեւ։ Երկրորդ, ռուսեւգերման ծրագրին մէջ տրամադրութիւն մը չկայ թէ երբ Թուրքիոյ առաջարկուած օտար խորհրդականներու և օսմ. քննիչներու միջեւ անհամաձայնութիւն ծագի, խնդիրը պիտի ներկայացուի վեց տէրութեանց դեսպաններուն որոշմանը։ Մեծ տէրութիւնները օսմ. կառավարութեան փառքն ու պատիւը պահպանելու համար, բարենորոգմանց խնդրին մէջ շատ մեծ զիջողութիւններ ըրին։ Այսուհանդէրձ խիստ դժուար է ըսել թէ Բ. Դուռը բարենորոգմանց խնդրին մէջ ամէն ատքը ի՛նչ ընթացքի պիտի հետեւի Եւրոպայի հանդէպ. վասն զի եւրոպական հակակշիռին դէմ եղած հոսանքը վերջերս աւելի սաստկացած է։ Բայց հաւանական է որ այդ մասին ցոյց տրուած ընդդիմութիւնը քիչ օրէն դադրի։

⁂ Կ'ըսուի թէ Եգէականի կղզիներուն մասին Անգլիոյ ծանուցագիրը կը պարունակէ հետեւեալ կէտերը.— Վերջապէս Յունաստանի ձգել անոր գրաւած կղզիները, բաց ի Իմպրոսէն և Թենետոսէն, որ Թուրքիոյ կը մնան։ Բ. Մանաւոր երաշխաւորութիւններով պիտի արգիլուի որ Յոյները կարենան գործածել այդ կղզիները՝ դէպ ի Փոքր Ասիա մաքսանենգութիւն կատարելու համար։ Գ. Այն կղզիները չպիտի ամրացուին։ Դ. Իտալիոյ գրաւած կղզիները պիտի դարձուին Թուրքիոյ և ինքնօրինութիւն պիտի վայելեն։ Տէրութիւնները իրենց կը վերապահեն այս կղզիներուն մասին կարգադրութիւն մը ընել անմիջապէս որ գործադրուին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները։ Կը հաւաստուի թէ անգլ. առաջարկը կը փորձէ Յունաստանի գրաւած կղզիները վերջնապէս անոր ձգելու խնդիրը կապել Ալպանիոյ ձգդուած հողերուն Յունաց կողմէ պարպուելուն խնդրոյն հետ։ Ալպանական այս հողերէն զօրքը քաշելու մասին Յունաստանի տրուած պայմանաժամը մէկ ամիս պիտի երկարաձգուի, սկսեալ այն օրէն որ պաշտօնապէս հելլէն կառավարութեան պիտի հաղորդուի Ալպանիոյ հարաւային սահմանը։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Յառաջիկայ 1914 տարուան սկիզբը Շաբաթաթերթս կը թեւակոխէ իր չորրորդ տարեշրջանին։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք մեր պատուական ընթերցողներուն, որ հաճին, որչափ կարելի է շուտ, վերանորոգել իրենց բաժանորդութիւնը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դէպքեր եւ սկզբունքներ 801
Զավալլը Էհալի 803
Երանելի Տէր Կոմիտաս Նահատակին պատմական երկու գրութիւնները 805
Խօսնեակ Քրիստոնէի 808
Մեկնութիւն Ս. Աւետարանի 809
Լուրեր 812
Տեղեկագրական 815

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԳԷՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արծագեանց Շաքարքերի, Բերա. Պարմաք Գափու թիւ 5. Կ. Պոլիս

Երանելի Տէր Կոմիտաս Քահանային վարքը, առանձին հրատարակուեցաւ ընտիր թուղթի վրայ, մաքուր տպագրութեամբ և երեք պատմական պատկերներով։

Փափաքելի է որ ամէն Հայ Կաթողիկէ ունենայ այս գեղեցիկ մատենիկը, որուն միակ նպատակն է ծանօթացնել ամէնուն Երանելի նահատակին գերազանց բարեմասնութիւնները, և, անոր ջերմեռանդութիւնը ծաւալելով, հրաւիրել ամէնուն վրայ անոր բարեխօսութեան անզուգական արդիւնքները։

Գին 5 դահեկան, էջ 144 ամուր թղթակազմ

Գրքոյկիս երեք պատկերները, 1. Տէր Կոմիտաս քահանայական զգեստով և իր շիրիմը, 2. Տէր Կոմիտաս դատաւորին առջև, 3. Գլխատումը, առանձին ալ կը ծախուին. մեծաքանակ գնողներու, գոհացուցիչ զեղչ։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ «Տարրական Սկզբունք Քրիստոնէական Վարդապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ կիրառութիւնը հրամայեալ։ Բաղկացած է 136 էջերէ։ Գին, ամուր թղթակազմը 2 դ.կն.։

WIENER BANK-VEREIN

FONDÉ EN 1869

Société Anonyme au Capital entièrement versé de K. 130.000.000

Réserve: K. 37.300.000

SIÈGE CENTRAL à VIENNE: I. Herrengasse 8.

avec 12 Agences dans les principaux quartiers de la ville.

SUCCURSALE DE CONSTANTINOPLE: Place de Karakeuy, Galata

BUREAU DE STAMBOUL; Elkiatib Han

BUREAU DE PÉRA: St. Antoine Han

Succursales et Agences à:

Aussig a/E	*Carlsbad*	*Marienbad*	*Teplitz*
Bielitz-Biala	*Friedek-Mistek*	*Pilsen*	*Tetschen*
Brünn	*Graz*	*Prag*	*Villach*
Budapest	*Klagenfur*	*Prossnitz*	*Wr. Neustadl*
Czernowitz	*Lemberg*	*St. Poelten*	

La Succursale de Galata, l'Agence de Stamboul et celle de Péra s'occupent de toutes opérations de banque, telles que:

Avances en Compte-Courant nanties par des titres ou des effets.

Avances sur Marchandises.

Achat et vente de change sur l'Etranger.

Escompte d'effets.

Emission de traites, chèques, lettres de crédit.

Ordonnancements télégraphiques sur la Turquie et l'Etranger.

Encaissement de coupons, d'obligations amorties ou favorisées aux tirages.

Encaissement d'effets sur la Turquie et l'Etranger.

Ouverture de Comptes-Courants, d'accréditifs simples et documentaires.

Exécution d'ordres de Bourse, garde de valeurs publiques etc. etc.

La Succursale du **Wiener Bank-Verein** à Galata et ses Agences à Stamboul et Péra ont institué pour faciliter à la petite épargne le placement de ses économies un service de Caisse d'Epargne aux clauses principales suivantes:

Les versements doivent être effectués en Piastres or; il n'est point accepté de versement inférieur à Pst. 50.—

Le Wiener Bank-Verein servira au déposant un intérêt fixé aujourd'hui à $3^1/_2$ % p. a. pour toute somme jusqu'à concurrence de Ltq. 1000— et 3 % seulement pour l'excédent dépassant ce chiffre.